

Na Divjem

- Na Antilopjem otoku živi nekje med 550 in 700 mogočnih bizonov
- Monument Valley sta na filmskem platnu največkrat ovekovečila režiser John Ford in igralec John Wayne
- V Canyonlandsu se številni pohodniki ter gorski kolesarji drzno podajajo v zapleten labirint razgibanih poti, večina pa ga raziskuje z avtomobili

Tekst in fotografije: Iztok Bončina

zahodu

Horseshoe Bend ali zavoj v obliki konjske podkve je geološka mojstrovina, ki jo je izklesala reka Kolorado.

V ZDA je kar 424 narodnih parkov. V vsaki zvezni državi jih je vsaj nekaj, med paradne konje po lepoti, barvitosti in tudi številu obiskovalcev pa se vsekakor uvrščajo ameriške države »Divjega zahoda« – Utah, Kolorado, Nova Mehika, Arizona in Kalifornija. Najvišje lahko prapor izobesijo v Grand Canyonu, sledijo pa mu parki z nenavadnimi imeni: Arches, Zion, Bryce, Antelope, Saguaro, Capitol Reef, Meteor Crater, Canyonlands ...

Narava je tu v popolnosti izživel svoj umetniški čut, ko je z dolgotrajnimi geološkimi procesi, kot so erozija, abrazija, sedimentacija, tektonika, potresi, preoblikovala pokrajino. Svoje so dodale temperaturne spremembe med dnevom in nočjo. In nastale so nenavadne kamnite tvorbe, visoke pečine, globoki kanjoni in široke ravnice.

Antilopji otok

Narodnih parkov je v osrednjem delu Združenih držav Amerike res veliko in prav vsi so na moč zanimivi, zato je treba ogleda pametno načrtovati. Že pred prihodom sem sklenil, da si bom največje in najlepše parke prihranil za konec potovanja. Za začetek svoje poti sem si »za ogrevanje« tako izbral narodni park Antelope Island v zvezni državi Utah. Pot me je namreč vodila iz Evrope v Salt Lake City, glavno mesto te države. Blizu prestolnice leži zelo znano Veliko slano jezero, ki se ponaša z desetimi večjimi ali manjšimi otoki. Med njimi je otok Antelope s 24 kilometri dolžine in slabimi petimi kilometri širine največji.

Ker sta pustolovca John Frémont in Kit Carson leta 1845 med raziskovanjem otoka ustrelila viloroga, imenovanega tudi ameriška antilopa, sta otok poimenovala po svojem ulovu. Ime *Pa'ri-bi-na*, ki so ga otoku že stoletja prej nadeli staroselci Šošoni, kar pomeni kraj vzreje jelenov, je skoraj pozabljeno. Otok je bil najprej v zasebni lasti, kajpak belih priseljencev, kajti na prvotne prebivalce se v 19. stoletju tako ali tako ni nihče oziral. Lastnik John Dooly, ki je na otoku gojil drobnico in govedo, je leta 1884 ustanovil družbo Island Improvement Company. Ta je upravljala otok vse do leta 1981, ko ga je odkupila država Utah, nemudoma odstranila krave in ovce ter še istega leta otok vključila v sistem državnih parkov.

Režiser John Ford in »njegov« glavni igralec John Wayne sta v svojih filmih ovekovečila dolino Monument Valley in vsaj med ljubitelji vesternov pripomogla k njeni večni slavi.

In kaj pritegne vsako leto več kot 300.000 obiskovalcev, ki postavljajo narodni park Antelope na peto mesto po obisku v državi Utah? Park je prostran, pisan življenjski prostor številnim živalim, kot so ameriške antilope, risi, jeleni, kojoti, zajci, razni glodavci ter neštete vrste ptic. Večina otoka je sicer neobljudena, vendar imajo turisti na voljo tudi več kampov, javno plažo, mnoge pohodniške poti, restavracijo, trgovino s spominki ter zgodovinski ranč Fielding Garr, eno prvih stavb, ki so jih postavili priseljenci v Utahu. Upal pa bi staviti, da pride velika večina obiskovalcev na Antelope občudovat najbolj mogočne živali te dežele, slavne ameriške bizone.

Na otoku jih živi nekje med 550 in 700, in ker je večji del otoka pokrit s suho, avtohtono travnato preprogo, se tu odlično počutijo. Na otok so jih pripeljali že leta 1893 in danes je čreda bizonov tukaj ena najstarejših in največjih v ZDA. Postala je tudi dragocen genski bazen za vzrejo in ohranjanje teh znamenitih živali.

Bizone so v 19. stoletju po vsej Ameriki neusmiljeno pobijali, danes pa za vzrejo njihovih čred skrbijo v nekaterih narodnih parkih, med drugimi tudi na otoku Antelope Island.

Staroselci, ki smo jih nekdaj napačno poimenovali Indijanci, so že stoletja pred prihodom Evropejcev uživali v naravnih lepotah Divjega zahoda. Danes jih srečamo le še v rezervatih.

Kako mogočne skalnate pečine se dvigajo nad presušeni puščavskimi tlemi, se zaveš šele, ko se jim približaš in pogledaš proti vrhu teh kamnitih orjakov.

Kruto in neusmiljeno priseljevanje Evropejcev, značilno za zgodovino Afrike, Južne Amerike ali Avstralije, lahko spremljamo tudi na tleh Združenih držav Amerike. Zdesetkane etnične skupine, pohlep po zemlji in zakoni Divjega zahoda so zaznamovali ne samo trpljenje staroselcev, temveč tudi živali. Pred prihodom evropskih naseljencev je po ocenah strokovnjakov na ameriških prostranstvih živelo 60 milijonov bizonov, ki so bili pomemben vir hrane staroselcem. Beli lovci so velikanske črede bizonov v par desetletjih popolnoma zdesetkali in konec 19. stoletja jih je ostalo živih le še nekaj sto. Ti so postali podlaga za ohranitev vrste in zaradi prizadevnih ljubiteljev živali se je število bizonov postopoma povečevalo. Danes so se v nekaterih naravnih rezervatih in parkih, kot je Yellowstone, precej namnožili, vendar pa je njihova populacija še vedno daleč od obsega pred prihodom Evropejcev.

Z avtom, najetim dan prej v glavnem mestu Utaha, sem pogumno zapeljal na nasip, ki je povezoval otok z jezerskim bregom, ter se namenil nekam proti zahodu. Tu in tam me je preletela kakšna manjša ujeda, videl sem nekaj zajcev in v daljavi celo čredo jelenov. Le bizonov nikjer. Končno sem ugledal manjšo skupinico, ki se je mirno pasla blizu slanega jezera, na robu travnate ravnice. Bil sem kar malce razočaran, kajti takole od daleč ti rogati štirinožci še malo niso spominjali na velike in neukročene hruste iz dokumentarnih filmov in fotografij. Tudi na posnetkih s teleobjektivom, ki je čredo precej »približal«, niso postali bolj mogočni ...

Bizoni so menda navajeni ljudi, a vseeno so to živali, ki prosto živijo v divjini in jim nikakor ne smemo priti preblizu. Če bi taka gmota mesa in kosti, ki zlahka preseže težo ene tone, »jurišala« na majhen osebni avtomobil, bi se ta kaj hitro spremenil v kup zmečkane pločevine. Da ne pomislim, kaj bi se ob tem zgodilo s človekom. Zato sem kar malce razočaran zapeljal proti manjši vzpetini, ki se je dvigala nad osrednjim delom parka, da bi naredil vsaj nekaj lepih panoramskih posnetkov otoka. Ustavil sem se poleg manjšega ograjenega zbiralnika vode in stopil iz avta. Najbrž voda za kampe in

restavracijo na otoku, sem pomislil, ali pa z njo zalivajo travo v sušnih obdobjih. Zatopljen v svoje misli sem občudoval in fotografiral svetleče jezero, v katerem so v daljavi odsevale stavbe Salt Lake Cityja.

Nenadoma pa sem zaslišal pljuskanje vode in prhanje, podobno konjskemu, le da dosti glasnejše. V trenutku sem se obrnil in zagledal le nekaj metrov oddaljenega velikanskega bizonjega samca, ki je namakal svoj gobec v vodo, jezno prhal in me še bolj jezno pogledoval. Žival je prišla neslišno skozi visoko travo do vodnega zbiralnika, da bi se odžejala. Ne bom rekel, da mi je padlo srce v hlače, vendar občutek, ko se zazreš v strmeče oči mogočne živali, ni bil nič kaj prijeten. Pričel sem razmišljati, kam bi lahko pobegnil, če bi se gospod morda odločil, da je treba nenadejanega vsiljivca pregnati z njegovega napajališča. Naj bi se skril v avto, zbežal po pobočju ali vdano čakal, da postanem nabodalo na njegovih rogovih? Previdno sem spustil pogled, kar menda storiš v takih primerih, in se začel prav počasi ritensko umikati stran od nemirne živali, ki je še vedno otresala z glavo. Potem se je bizon očitno odžejal, se umiril ter obrnil in počasi odšel iskat svojo čredo. Uspelo mi je celo narediti nekaj bližnjih posnetkov tega neukročenega in veličastnega kralja ameriških prerij.

Spomeniška dolina

Slikovita dolina Monument Valley se nahaja na ozemlju rezervata domorodnega ameriškega ljudstva Navaho na meji med zveznima državama Utah in Arizona. Za upravljanje in varovanje zaščenega območja Monument Valley skrbi organizacija Navajo Tribal Park. Prizadeva si obiskovalcem predstaviti tudi kulturni, zgodovinski in duhovni pomen, ki ga ima ta prostor za ljudstvo Navaho. Prvi izziv za prišleke je že izgovorjava kraja v jeziku domačinov, ki mu pravijo *Tsé Biił Ndziłgaii*, pomeni pa dolina kamnin. Za opisovanje lepote Monument Valleyja bil lahko uporabili številne presežnike, vendar nam njeno veličastno podobo prav romantično opiše kar

Skrbniki in varuhi narodnega parka Monument Valley so pripadniki ljudstva Navaho, ki z veseljem in pristno dobrodošlico sprejemajo obiskovalce z vseh koncev sveta.

predstavitveni tekst na spletni strani, namenjen obiskovalcem. Na takšne opise turističnih znamenitosti naletiš bolj redko ...

Dobrodošli v Navajo Tribal Park v Monument Valleyju na ozemlju ljudstva Navaho. Doživljate eno najveličastnejših – in najbolj fotografiranih – točk na Zemlji. Ta velika dolina se ponaša z ostenji iz peščenjaka, ki se dvigajo v višino od 100 do 300 metrov. Obdajajo jih slikoviti oblaki, ki mečejo svoje sence na puščavska tla. Svetloba sonca poudarja elegantne tvorbe, ustvarjajoč prizore, ki so preprosto očarljivi. Pokrajina vas bo prevzela ne samo s svojo lepoto, temveč tudi s svojo prostranostjo. Krhke vrhove kamnin obkroža grmičevje in drevesa ter z vetrom napihani pesek. Vse to se harmonično prepleta, sestavlja veličastne barve doline in ustvarja resnično čudovito doživetje Monument Valleyja. Uživajte v tem prelepem kraju.

Pred sto in več leti so zgodbe o prvih ameriških priseljencih, neustrašnih stezosledcih, hladnokrvnih revolverasih, divjih Indijancih in osamljenih kavbojih pogosto polnile evropske revije in

Dramatični pogled na mogočne pečine in kanjone parka Canyonlands dopolnijo občasno še slikoviti sončni zahodi, gosti oblaki in pisana mavrica takoj po dežju.

Med bolj obiskanimi točkami parka Canyonlands je naravni kamniti lok, ki se dviga na robu previsne pečine. Pravijo mu Mesa Arch.

časopise. V te pustolovske, a večinoma pretirane in celo izmišljene legende marsikdo verjame še v sodobnem času. Nekoč so si ljudje ameriški Divji zahod predstavljali na razne načine, kot neskončne prerije, posejane s travo, kot neprehodna skalnata pogorja, celo kot območja, porasla z gozdovi, polna jezer in rek. Potem pa je prišel mož po imenu John Ford in Divjemu zahodu v nekaj letih nadel simbolično podobo, ki se je obdržala vse do danes. Uganili ste, to je impresivna podoba doline Monument Valley.

Ameriški režiser John Ford (1894–1973) velja za enega najpomembnejših in najvplivnejših filmskih ustvarjalcev v zgodovini kinematografije. Prav tako kot po svojih uspešnih filmih je znan po svojem mojstrstvu pri upodabljanju ameriškega zahoda. Poleg številnih filmskih nagrad je prejel štiri oskarje za režijo in bil petkrat nominiran v tej kategoriji. Poetična pokrajina Monument Valleyja ga je s svojimi dramatičnimi skalnatimi oblikami, visokimi rdečimi pečinami in neskončnimi prostranstvi močno navdušila in kmalu je dolina postala eno najbolj prepoznavnih ozadij v njegovih filmih.

Že leta 1939 je tu posnel film *Poštna kočija* (*Stagecoach*), vse do šestdesetih let 20. stoletja pa se jih je zvrstilo še lepo število. Med bolj slavnimi so npr. *Moja draga Clementine* (*My Darling Clementine*), *Fort Apache*, *Nosila je rumeni trak* (*She Wore a Yellow Ribbon*), *Iskalci* (*The Searchers*), *Mož, ki je ustrelil Libertyja Valancea* (*The Man Who Shot Liberty Valance*). Njegovi filmi so veliko prispevali k promociji in popularnosti tega območja, zaradi česar je Monument Valley postala ena najbolj priljubljenih turističnih destinacij v ZDA.

No, morda sem malce krivičen, če vso slavo Doline spomenikov pripišem režiserju. Vsekakor je precej pripomogel tudi njegov najljubši igralec John Wayne (1907–1979), ki je v naštetih filmih običajno odigral glavno vlogo. Wayne je bil v času naših mater in babic eden najbolj prepoznavnih zvezdnikov Hollywooda, znan po svojem moškem in trdnem videzu ter svojstveni interpretaciji likov moških junakov. Očitno pa je John Ford v teh krajih odkril pravo zlato jamo za filmarje,

kajti dolina se je pozneje pojavila še v mnogih filmih, tudi tako slavnega svetovnega formata, kot so 2001: *Vesoljska odiseja* režiserja Stanleyja Kubricka, *Goli v sedlu*, ki ga je režiral Dennis Hopper, ali *Forrest Gump*, pod katerim se je podpisal Robert Zemeckis.

Ko boste obiskali Monument Valley, ne pozabite kako urico posvetiti tudi manjšemu predstavitvenemu centru za obiskovalce. Tam se lahko seznanite z vsemi filmi, ki so jih v dolgih desetletjih posneli tukaj. Videli boste lahko razstavljen tudi klobuk, ki ga je med snemanji nosil John Ford, ter njegov režiserski stolček. Če pa boste morda šli kampirat v preprost, a udoben kamp sredi doline, si ne pozabite privoščiti originalnega pogleda na visoke skalne pečine, ki sem ga odkril bolj po naključju.

Ko sem dobesedno v pesku postavil svoj šotor, sem začel iskati tisti posebni prostorček, kamor sta še John Ford in cesar hodila peš. Povprašal sem domačina, pripadnika ljudstva Navaho, ki je bil neke vrste upravnik kampa, kam bi lahko sledil klicu narave. Pa ni pokazal proti recepciji, temveč mi je usmeril pogled nekam proti pešeni ravnici. Tam sem sredi nizkega grmičevja ugledal majhno leseno, lično pobarvano kabino, ki je služila kot priročno stranišče. Podobna je bila našim nekdanjim wc-jem na štrbunk, in ko sem se usedel nad odprtino v leseni deski, sem šele ugotovil, da so vrata le polovična. Spodnji del je zapiral pogled na intimno početje obiskovalcev, zgornjega dela vrat pa sploh ni bilo. Poleg praktičnega prezračevanja je nenavadno, a zanimivo stranišče omogočalo še svojstveno uživanje v čudovitem razgledu na mogočne pečine Monument Valleyja.

Čarobni Canyonlands

Nacionalni park Canyonlands je brez dvoma eden najbolj eksotičnih in čarobnih med zaščitnimi območji v ZDA. Nastanek dolguje rekama Colorado in Green River pa tudi njuni številni pritoki, ki so puščavsko pokrajino jugozahodnega Utaha preoblikovali v številne zajede, soteske in kanjone. V parku še posebej izstopajo

Včasih lahko samo strmiš in z odprtimi usti občuduješ nenavadne skulpture narave, ki jih je v milijonih letih ustvarila s sodelovanjem vode, vetra, sonca.

dvignjena ravninska območja s strmimi skalnatimi stenami na eni ali več straneh. Tem ploščatim, na vrhu rahlo zaobljenim tvorbam, ki jih srečamo tudi v drugih narodnih parkih, predvsem na puščavskih ali polpuščavskih območjih, pravijo v angleščini *mesas* ali *buttes*. Canyonlands je priljubljena rekreacijska destinacija in številni pohodniki ter gorski kolesarji se drzno podajajo v zapleten labirint razgibanih, pogosto tudi bolj oddaljenih poti v parku. Večina obiskovalcev pa se vendarle po parku elegantno vozi z avtomobili ali motorji, se ustavlja na označenih točkah in uživa v razgledu na

Priročna obcestna »restavracija«, kjer se lahko v senci okrepčáš z odličnimi mehiškimi tortiljami in popiješ hladno pivo. Brezalkoholno, seveda.

neokrnjeno pokrajino. Nekaterim območjem je, glede na nenavadne oblike, ki jih lahko tam občudujemo, človeška domišljija nadelala prav zanimiva imena, npr. Otok na nebu (*Island in the Sky*), Igle (*The Needles*), Labirint (*The Maze*) ali Konjska podkev (*The Horseshoe*). Med bolj obiskanimi točkami parka je naravni kamniti lok, ki se dviga na robu previsne pečine. Pravijo mu *Mesa Arch*. Sicer ni tako visok kot kamniti oboki v narodnem parku *Arches*, a skozi svoj lok ponuja prav imponanten razgled na spodaj ležeče kanjone. In prav ta obok je postal vzrok, da sem park Canyonlands spoznal tudi z nekoliko strah vzbujajoče, že skoraj srhljive plati.

Do loka vodi s parkirišča ob glavni cesti relativno ravna, le slab kilometer dolga pešpot. Zadnjih sto metrov moraš prečkati še dolge kamnite sklade, zlizane od sonca in dežja. Že dopoldne sem se sprehodil do tega skalnatega lepotca in posnel nekaj lepih fotografij. Sklenil sem, da se zvečer vrnem in naredim še nekaj posnetkov nočnega neba. Ko se je stemnilo, sem bil že pripravljen na prve zvezde, uspelo pa mi je ujeti tudi luno, ki je pravkar zahajala. Ves navdušen sem se odpravil proti stezici, ki vodi proti parkirišču, a kar naenkrat ugotovil, da je ni nikjer več. Šel sem še malce proti desni, jo zavzeto iskal, a je nisem in nisem našel. »Prav,« sem si rekel: »Pa pojdimo nazaj do kamnitega loka in poiščimo to nesrečno pot.«

Vendar je tudi ta kot po čudežu izginil. Še nekaj časa sem vijugal sem ter tja in si na koncu slabe volje priznal, da sem se v parku izgubil. Na čudovito jasnem, z zvezdami posutem nebu so se kot zakleto začeli kopičiti še temni oblaki, v daljavi pa se je sumljivo bliskalo. Pred seboj sem razbral le nekaj silhuet oddaljenih pečin in manjših dreves. K sreči sem imel ročno svetilko, ki mi je osvetljevala vsaj gosto grmičevje in ostre kamne pred mano. Precej na slepo sem hodil v smeri, kjer naj bi bila po mojem predvidevanju cesta, vendar je ni bilo. Predvsem sem se izogibal sumljivo temnim območjem na levi in desni, ki so nakazovala globoke prepade oziroma kanjone.

Prečudovite kamnite tvorbe, ki so podnevi rdečkasto žarele v sončevih žarkih, so se ponoči spremenile v neprijazno sive, smrtonosne pasti. Dodatna težava, ki se je pokazala po kaki uri ali dveh mojega brezupnega

Sredi Velikega slanega jezera je nekaj otočkov, med katerimi kraljuje Antelope Island, ki je v celoti spremenjen v narodni park.

lomastenja skozi goščavo, je postala voda. V manjši nahrbtnik sem sicer dal polno pollitrsko steklenico, a ker je bila vroča soparna noč, sem jo med fotografiranjem Mesa Archa že vsaj pol popil. Zato sem tistih nekaj požirkov, ki so ostali, prav mukoma hranil za naslednje nepredvidljive ure. Vse je namreč kazalo, da bom moral noč prebedeti pod kakšnim grmom ali med skalovjem.

Kljub utrujenosti sem poskušal ostati zbran. Ura je bila že skoraj dve zjutraj, ko se je ponovno pokazalo nekaj zvezd. Na srečo prav Veliki

voz, ki mi je omogočil vsaj določiti strani neba. Usedel sem se na skalo in razmislil: »Torej, do oboka sem šel naravnost proti zahodu, saj sem videl zahajajočo luno. Se pravi, da moram oditi proti vzhodu, pa še malenkost proti jugu.« Malce boljše volje, a že silno žejen sem jo previdno mahnil preko temne pokrajine. Vsake toliko sem posvetil v daljavo, če bom morda ugledal kak »izdelek« človeških rok.

Res se mi je naenkrat zazdelo, da je svetloba daleč pred menoj osvetlila nekaj belega, kot bi bila odvržena plastična vrečka. »Ah, najbrž je le kakšna bela skala,« sem že malce otopelo pomislil, a sem se vseeno odločil, da grem pogledat. In res, imel sem srečo, svetleči predmet je bil prometni znak ob cesti, ki je vodila proti parkirišču. Z užitkom sem popil preostalo vodo, kamen pa, ki se mi je odvalil od srca, je bil večji od vseh v Canyonlandsu in bi ga najbrž veljalo razstaviti kje v parku. ■

V narodnem parku Bryce so najbolj občudovanja vredni visoki kamniti stolpiči oziroma »igle«, ki še posebej lepo zažarijo v zadnjih žarkih zahajajočega sonca.

